

УДК 378.14:81

Пентиліук М. І.

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНА МОДЕЛЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Статтю присвячено створенню когнітивно-комунікативної моделі удосконалення професійної культуромовної компетентності студентів-філологів. Автор визначає найголовніші конструкти моделі: когнітивну й комунікативну методики, принципи навчання мови, ставлячи в центр мовну особистість студентів та якості, необхідні для майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: когнітивно-комунікативна модель, підходи до навчання мови, мовна особистість, мовленнєва діяльність, принципи формування професійної компетентності студентів.

Статья посвящена созданию когнитивно-коммуникативной модели совершенствования профессиональной культуроречевой компетентности студентов-филологов. Автор определяет самые главные конструкты модели: когнитивную и коммуникативную методики, принципы обучения языку, ставя в центр языковую личность и те качества, которые необходимы для будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: когнитивно-коммуникативная модель, подходы к обучению языку, языковая личность, речевая деятельность, принципы формирования профессиональной компетентности студентов.

The article is devoted to the creation of cognitive-communication model to improve the professional competence of students philologists. The author outlines the most important constructs of the model: cognitive and communicative methods, principles of language learning, placing the center of linguistic identity and the qualities that are needed for future careers.

Key words: cognitive-communicative model approaches to language learning, linguistic identity, speech activity, the principles of professional competence of students.

В умовах реформування вищої освіти одним із найважливіших завдань є реалізація особистісно орієнтованого навчання студентів, спрямованого на удосконалення їхньої професійної культуромовної компетентності.

Кредитно-модульна система навчання студентів вимагає моделювання мовленнєвої діяльності як важливого складника професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Стрижневим елементом цього процесу є комунікативно-комунікативна модель, що забезпечує як загальний професійний рівень становлення фахівця, так і його культуромовний розвиток.

Проблема удосконалення професійної культуромовної компетентності студентів-філологів цікавить багатьох сучасних лінгводидактів (А. Богуш, Н. Голуб, І. Дроздова, О. Любашенко, Л. Паламар, Т. Симоненко, І. Хом'як). У своїх працях вони торкаються лінгвістичного, психологічного, психолінгвістичного й дидактичного аспектів цієї проблеми. Метою нашої статті є обґрунтування концепції професійно орієнтованої культуромовної підготовки фахівців на основі когнітивно-комунікативної моделі навчального процесу у вищій школі.

Модель навчання будь-якого виду мовленнєвої діяльності дає генералізоване пояснення, як організувати процес підготовки студентів. Під моделлю розуміємо образ об'єкта, а під моделюванням – процес створення цього образу. Будь-яка модель будується на задумі про можливу будову оригіналу і є його аналогом у функційному плані. Перевіряється ж її істинність експериментально. До чинників, що визначає та чи інша модель навчання, відносимо, крім соціально-історичних (реалізація вимог Болонського процесу у ВНЗ, загальноєвропейських рекомендацій з питань мовної освіти, Закону про вищу освіту в Україні, Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти), тип навчального закладу, кількість годин, що відводиться на вивчення спеціальних дисциплін, підходи і принципи навчання та його зміст.

У своїх різних сполученнях ці чинники створюють певний набір взаємозалежних допущень та уявлень про мовну освіту і фахове її вивчення, тобто про загальну стратегію, підхід до навчання. Саме підхід у нашому розумінні визначає модель, зокрема когнітивно-комунікативну, що й забезпечує розвиток професійної компетентності студентів.

Цей підхід, що дістав назву у США й Канаді когнітивний підхід до вивчення академічної мови, в Росії – когнітивно-інтелектуальний, когнітивно-компонентний, індивідуально-діяльнісний, ставить основним принципом навчання мови принцип свідомості у процесі оволодіння вміннями і навичками в різних видах мовленнєвої діяльності. Практичне навчання мови здійснюється з урахуванням особливостей

когнітивної діяльності студентів, безпосередньо пов'язаної із здобуванням, організацією і використанням знань у самому процесі набуття професійної культуромовної компетентності, з особливостями їхнього спілкування. Урешті ще в 90-х роках минулого століття цей підхід назвали когнітивно-комунікативним (за С. Шатіловим). Однак потреба в його застосуванні з'явилася в останнє десятиріччя у зв'язку зі стандартизацією мовної освіти в Україні й необхідністю виховувати повноцінну мовну особистість.

Майбутнє сучасного філолога, учителя-словесника важко уявити без когнітивно-комунікативної компетентності, що є основою його фахової підготовки, навчання професійного мовлення. Вихідні положення цього процесу визначені в концепціях когнітивної і комунікативної методик навчання мови [4, с. 7]. Найбільш доцільна реалізація цих методик виявляється у когнітивно-комунікативній моделі, що спирається на удосконалення мовленнєвої діяльності студентів, засвоєння ними усіх видів – аудіювання, читання, говоріння і письма, але на вищому, професійному рівні.

Когнітивно-комунікативний підхід до навчання фахового мовлення, удосконалення професійної культуромовної компетентності передбачає активність суб'єкта, формування якої складає одну з цілей навчання, що виникає в результаті взаємодії пізнання й об'єкта в межах проблемної ситуації. Українська мова як об'єкт вивчення у ВНЗ має бути представлена ретельно відібраним, системно організованим матеріалом, центральною ланкою якого є текст. Текстцентричний підхід до вивчення мови передбачає добір текстів-зразків, що мають типологічні характеристики певних жанрів мовлення, і подає мову як систему підсистем, що функціює в різних сферах комунікації. Лінгвістичний аналіз та інтерпретація текстів різних мовленнєвих жанрів сприяють виробленню самостійності мислення, створенню концепції мови як функціуючої системи, набуттю навичок професійної мовленнєвої діяльності фахівця, що насамкінець забезпечує формування комунікативної компетентності.

“Когнітивний” (від лат. *cognitio* – знання, пізнання) підхід формально пов'язується з опублікованою в 1967 році У. Найсером програмною роботою “Когнітивна психологія”. У своїй роботі вчений запропонував провести аналіз розумової діяльності за допомогою експериментальних методик психології та фізіології з метою обґрунтування необхідності врахування специфіки психічних процесів для підвищення ефективності інтелектуальної роботи людини.

Когнітивний підхід до навчання заснований не тільки на когнітивній психології, він також базується на принципі свідомості у викладанні й на теорії соціоконструктивізму, згідно з якою студент є активним учасником процесу навчання, а не об'єктом навчальної діяльності викладача.

Найголовнішою серед компетентностей, яких набуває студент-філолог, є комунікативна. Вона передбачає уміння спілкуватися з метою сприйняття, передачі інформації та обміну нею, вибирати мовні засоби залежно від соціального середовища, ситуації спілкування, типу, стилю й жанру мовлення. Комунікативна компетентність як головна ознака мовної особистості формується в процесі професійного мовленнєвого спілкування.

Теоретичні основи підготовки студентів-філологів у вищій школі визначають систему знань про предметну галузь, основною методичною категорією якої виступає підхід, від якого відштовхуються дослідники у процесі формування основних концептуальних положень сучасної лінгводидактики, спираючись на лінгвістичні, психологічні, соціолінгвістичні, психолінгвістичні і дидактичні засади навчання. Увага до цих чинників визначає значущість концепцій комунікативної та когнітивної методик навчання української мови [4, с. 5].

Когнітивна методика передбачає посилення практичної спрямованості змісту лінгвістичних дисциплін; зміну акцентів у навчальній діяльності, спрямованих на інтелектуальний розвиток студентів за рахунок зменшення репродуктивної діяльності; моделювання навчальних ситуацій, що спонукають до різних видів мовленнєвої діяльності; збільшення питомої ваги завдань, що стосуються пояснення лінгвістичних явищ та способів і засобів їх інтерпретації.

Когнітивна методика навчання мови зумовлена необхідністю переосмислення основних завдань засвоєння студентами мовознавчих дисциплін, переакцентацією мети мовної освіти з формування лінгвістичної компетенції на комунікативну і професійну, що є головною метою вищої мовної освіти в Україні. Своєрідність цієї методики полягає в тлумаченні навчальних мовних одиниць як концептів – носіїв етнокультурної інформації, особливих сигналів конкретного світу [4, с. 7]. Метою когнітивної методики є опанування студентами концептів – глибинних значень розгорнутих змістових структур тексту, що є втіленням мотивів та інтенцій автора, з метою формування умінь адекватного сприйняття текстової інформації та створення власних (усних і писемних) висловлювань відповідно до комунікативної мети й наміру, розвитку їхньої пізнавальної активності, підвищення інтересу до вивчення фахових дисциплін, виховання національної самосвідомості, поваги до мовних традицій українського народу й бажання наслідувати естетичні й етичні норми спілкування.

Засвоєння студентами позалінгвальної інформації спричиняє усвідомлене, мотивоване опанування лінгвістичних програмових відомостей, і навпаки, засвоєння мовних одиниць у їхніх функціях в умовах дискурсу допомагає адекватному сприйняттю дійсності.

Розробка когнітивної методики здійснюється у двох аспектах теоретичному й технологічному. Теоретичними засадами концепції когнітивної методики навчання української мови є загальнометодологічні положення когнітивної науки про взаємозв'язок мислення й мовлення, функції мови й мовлення, структуру та рівні мовної особистості, визначення особистості як носія індивідуальних рис та національного менталітету [4, с. 216].

Технологічний аспект когнітивної методики навчання української мови стосується насамперед вибору й ефективного поєднання форм, методів, прийомів, засобів навчання і спільної діяльності викладачів і студентів. Використання форм навчання спрямоване на створення атмосфери співпраці, активізацію пізнавальної діяльності кожного студента, його творчої самостійності, посилення відповідальності за результати навчання, взаємозв'язок навчання й виховання, здійснення виховання засобами лінгвістичних дисциплін, посилення ролі знань як інструмента для вирішення практичних завдань, активізацію мовленнєвої діяльності студентів.

Становлення когнітивної методики навчання української мови зумовлене досягненнями сучасної психологічної та лінгвістичної науки, зокрема когнітивною психологією, теорією мовленнєвої діяльності, когнітивною й комунікативною лінгвістикою. Когнітивна методика спирається на педагогічні розробки К. Ушинського, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, лінгвістичні студії Ф. Бацевича, В. Дроздовського, С. Ермоленко, А. Зеленька, В. Кононенка, М. Кочергана, Л. Лисиченко, О. Селіванової, К. Серажим, О. Федик, Г. Яворської та багатьох зарубіжних учених. Теоретичні засади когнітивної методики спираються на положення когнітивної лінгвістики, що розглядає мову не як “систему в самій собі і для самої себе” (вислів Ф. де Соссюра), а у зв'язку з людиною, без якої виникнення і функціонування цієї системи було б неможливим. У когнітивній лінгвістиці функціонування мови розглядається як різновид пізнавальної діяльності, а людська свідомість, її механізми – як структури досліджуються через мовні явища. Основним у когнітивній лінгвістиці є концепт як своєрідне уявлення про об'єкт, що відбите в психіці людини й відображене в мові. На думку О. Селіванової, “упорядковане поєднання концептів у свідомості людини становить її контекстуальну систему” [5, с. 71]. Для когнітивної методики важливою є ідея фреймів, що, на думку вчених, є компонентами концептосистеми [4, с. 26]. Фрейм (англ. frame – каркас, будова, система) – це своєрідна структура, шаблон, що відображає в свідомості людини певні ситуації, за якими творяться нові. Цей процес пов'язаний з мовою, тому має стосунок і до її навчання.

Лінгводидактичні засади окремих аспектів когнітивної методики навчання української мови висвітлені в роботах О. Біляєва, М. Вашуленка, Т. Донченко, Г. Онкович, Л. Мацько, В. Мельничайка, Л. Паламар, М. Пентиліук, Л. Скуратівського, Г. Шелехової та ін.

До теоретичних засад когнітивної методики відносять положення Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, зокрема про діяльнісно-орієнтований підхід до навчання мови, урахування загальнорекомендованих рівнів володіння мовою, комунікативних мовленнєвих компетенцій та когнітивних чинників відбору дидактичного мовного матеріалу, насамперед текстового: рекомендації розглядати такі характеристики тексту, як лінгвістична складність, тип тексту, мовленнєва структура, фізична презентація, довжина тексту, релевантність (рівень мотивації розуміння) для учнів [2, с. 164–165].

Обізнаність із завданням (теоретичного чи практичного характеру) передбачає зменшення чи збільшення когнітивного навантаження відповідно до ступеня обізнаності студента з типом завдання, темою, типом тексту, фреймами, фоновими та соціокультурними знаннями.

Уміння виконувати завдання залежить від здатності застосовувати організаційні та міжособистісні вміння, навчальні вміння і стратегії, міжкультурні вміння тощо. Знання може забезпечити збільшення або зменшення вимог залежно від підготовки студента здійснювати певну кількість когнітивних операцій, що формує вміння справлятися з вимогами процесуального характеру, тобто виконувати завдання відповідно до мети і технології.

Актуальність **комунікативної методики** навчання української мови зумовлена необхідністю мовленнєвої підготовки випускників середніх та вищих закладів освіти, забезпечення високого рівня їхньої комунікативної компетентності.

Комунікативна методика зорієнтована на посилення практичної спрямованості змісту навчання мови, надання пріоритету удосконалення у студентів умінь і навичок спілкуватися в різних сферах соціального життя. Своєрідність цієї методики полягає в подальшому оволодінні студентами всіма формами і видами мовленнєвої діяльності з метою професійного спілкування.

На думку вчених-методистів, основними положеннями комунікативної методики навчання української мови є:

- лінгвістична наука про мову і мовлення та їх функції у спілкуванні;
- теорія мовленнєвої діяльності;
- мовленнєве спілкування та його різновиди;
- інтерактивне навчання й текстова основа занять;
- комунікативна, мовленнєва, мовна, предметна, соціокультурна й діяльнісна (стратегічна) компетентності студентів [4, с. 11].

Ці положення визначають теоретичний і прагматичний напрями реалізації комунікативної методики в навчальному процесі середніх та вищих закладів освіти. Провідними в цьому процесі постають комунікативно-діяльнісний, функційно-стилістичний, соціокультурний та етнолінгвістичний підходи.

Теоретичними засадами комунікативної методики є загальнометодологічні положення комунікативної лінгвістики, що останнім часом активно розвивається (Н. Арутюнова, А. Баромов, Ф. Бацевич, І. Горелов, Т. Винокур, З. Смелкова, І. Стернін та ін.). Учені вважають комунікативну лінгвістику розділом мовознавства, що вивчає мову як діяльність, здійснення спілкування в певних ситуаціях, спрямованість мовних засобів на повідомлення певної інформації, передавання емоційного стану мовця, спонукання до дії. Ф. Бацевич розглядає комунікативну лінгвістику як “розділ і водночас новий напрям сучасної науки про мову, предметом якого є процеси спілкування людей з використанням живої природної мови” [1, с. 8]. Як підсумок можемо констатувати: комунікативна лінгвістика – це наука про спілкування, що здійснюється мовцями з метою обміну (передачі) інформації під час мовленнєвої діяльності шляхом використання мовних засобів. Ця теза є основоположною для з’ясування теоретичних засад комунікативної методики навчання української мови.

Теоретичною базою комунікативної методики навчання української мови є усвідомлення сутності понять мова, мовлення, мовленнєва діяльність і спілкування. Останнє є стрижневим у її реалізації. Спілкування – складний і багатогранний процес, що одночасно виступає як процес взаємодії співрозмовників, інформаційний процес, ставлення людей один до одного і як процес взаємовпливу і співпереживання та взаєморозуміння.

Формування соціально активної, професійно спрямованої особистості студента передбачає розвиток мовленнєвого спілкування в діалектичній єдності двох його сторін – мовленнєвої діяльності і мовленнєвої поведінки, тобто єдності змісту і форми спілкування. Змістом спілкування є мовленнєва діяльність його учасників, а формою їхня мовленнєва поведінка.

Мовленнєвою поведінкою вважається перетворення внутрішнього стану людини та її вчинки щодо середовища, у якому вона знаходиться, і людей, з якими спілкується. А в поняття вербальна (мовленнєва) поведінка входить система висловлювань, думок, суджень, доказів тощо, які виражає мовець у процесі спілкування. Тут виявляється не лише мовний і мовленнєвий компонент, а й соціокультурний та діяльнісно-стратегічний. Як бачимо, для комунікативної методики важливим є органічне поєднання усіх змістових ліній стандартизованої мовної освіти.

У мовленнєвому спілкуванні виділяються три сторони: інтерактивна (взаємодія), комунікативна (прийом, передача інформації та обмін нею), перцептивна (сприйняття і розуміння людьми один одного). Мовці таким чином набувають соціально-комунікативного досвіду – здатності вступати в контакти між собою, взаємодіяти, обмінюючись інформацією, сприймати і розуміти один одного. У результаті відбувається активне формування комунікативної компетентності, що є важливим складником професійної підготовки студентів-філологів.

Реалізація когнітивно-комунікативної моделі удосконалення професійної культуромовної компетентності, ідеї всебічного розвитку особистості студента, творчого потенціалу потребує визначення сутності феномену “мовна особистість”, її особливостей, місця в сучасній лінгводидактиці. Навчання української мови у ВНЗ має спрямовуватися на те, щоб сформувати особистість, яка вільно володіє засобами української мови в будь-якій мовленнєвій ситуації, аргументовано висловлює свої думки, дотримується правил мовленнєвої етики. Відтак, на нашу думку, постає необхідність удосконалення технології проведення занять з мовознавчих дисциплін, способів і засобів навчання, надання пріоритету комунікативно-діяльнісному та функційно-стилістичному підходам до вивчення мовних явищ як підґрунтя для свідомої, осмисленої роботи над формуванням комунікативної компетентності студентів [4, с. 57].

До проблеми мовної особистості в лінгвістиці, психолінгвістиці та лінгводидактиці зверталися О. Біляєв, А. Богущ, М. Вашуленко, І. Дроздова, І. Зимня, Ю. Караулов, О. Леонтєв, Г. Онкович, Л. Паламар, М. Пентилюк, В. Сухомлинський та ін.

На сучасному етапі розвитку лінгводидактики як науки зростає роль формування особистості, що вміє здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поновлювати й оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної і творчої діяльності. Поступово вирізняється ще один підхід до навчання мови – когнітивно-комунікативний, що має прямий стосунок до розвитку мовної особистості учня і студента.

Сучасна лінгводидактика набирає обертів саме в цьому напрямі – активно формується когнітивно-комунікативна методика викладання мови, суб’єктом якої є мовна особистість учня і студента. Пріоритетним стає питання формування комунікативної компетентності як провідного компонента структури загальної підготовки й розвитку особистості.

Вільне володіння українською мовою сприяє не тільки реалізації пізнавальних і творчих професійних можливостей майбутніх фахівців, але й забезпечує участь у всіх сферах життя, їхнє духовне вдосконалення, доступ до джерел української культури, науки, літератури, мистецтва, традицій, розвитку національної самосвідомості, вихованню української ментальності, а для студентів-філологів – ще й професійне становлення й удосконалення.

Відомий російський дослідник цієї проблеми Ю. Караулов вважає, що "мовна особистість – це та наскрізна ідея, котра, як показує досвід її аналізу й опису, пронизує всі аспекти вивчення мови й одночасно ламає межі між дисциплінами, що вивчають людину, оскільки не можна вивчати людину поза її мовою" [3, с. 3]. Аналізуючи праці мовознавців С. Петкова, Є. Косеріу, Р. Будагова. Н. Хомського та ін., автор доходить висновку: мову можна вивчати лише з урахуванням мовної особистості, національних особливостей мови, яка є для неї рідною або якою вона користується, що свідчить про "наявність національної складової на кожному рівні організації мовної особистості" [4, с. 10], тобто на кожному етапі її формування.

Отже, мовна особистість – людина, яка володіє виражальними багатствами мови, продукує її в різних життєвих ситуаціях і шанує її) дбає про її збереження й розвиток, відтак учень упродовж навчання в школі, повинен стати такою особистістю [6, с. 59], а студент упродовж професійної підготовки в університеті удосконалюється як мовна особистість.

Майбутній філолог ще в школі засвоює продуктивні види мовленнєвої діяльності, що є основою формування мовної особистості. Уміння говорити – одне з головних комунікативних умінь. Формування цього вміння сприяє розвитку вербальної пам'яті, автоматизму механізмів миттєвого відбору потрібних мовних засобів під час спілкування, комунікабельності тощо. Цілком очевидно, що сучасна лінгводидактика надає особливого значення формуванню діалогічного й монологічного мовлення, навичок етики спілкування (мовленнєвої поведінки). На розвиток комунікативних умінь студентів спрямоване письмо як вид мовленнєвої діяльності. Оволодіти писемним мовленням – означає навчитися точно і грамотно висловлювати власні думки в різних типах, стилях і жанрах мовлення [6, с. 81].

Формування мовної особистості – складний і багатогранний процес. Він передбачає участь людини у спілкуванні – каналі зв'язку з іншими людьми. Основний спосіб задоволення особистих потреб людини в спілкуванні – мовлення. Саме тому його називають мовленнєвим спілкуванням.

Студент як мовна особистість удосконалює свою комунікативну діяльність, оскільки це мотивований живий процес взаємодії між співрозмовниками (учасниками комунікації), спрямований на реалізацію конкретної життєвої цільової настанови, проходить на основі зворотного зв'язку в конкретних видах мовленнєвої діяльності.

У цьому аспекті мовленнєве спілкування виступає як цілком самостійна діяльність зі специфічною мотивацією, її складниками є мовленнєві дії, що мають мету, підпорядковану загальній меті діяльності, мовленнєві операції (різні відповідно до умов), або мовленнєві дії, що входять до складу інших, не мовленнєвих діяльностей.

Професійне мовленнєве спілкування передбачає наявність мовленнєвих дій, операцій, мовленнєвих актів і мовленнєвих ситуацій. Цим воно збігається з мовленнєвою діяльністю. Натомість комунікативна діяльність є значно ширшою за обсягом виконуваних дій і операцій. Насамперед це специфічна форма взаємодії людей у процесі їхньої пізнавально-трудова діяльності, що складається із комунікативних актів, у яких беруть участь комуніканти (різні люди), які породжують і продукують висловлювання (тексти) та інтерпретують їх [6, с. 82].

Когнітивно-комунікативна модель удосконалення професійної культуромовної компетентності студентів, окрім визначених чинників, створюється на основі низки принципів, таких, як інтенсивне використання фонових знань, інтерактивність та інтегративність, усвідомлена пізнавальна спрямованість, креативність, єдність розвитку мовлення і мислення, формування стратегічної компетентності, етнокультурологічний принцип та ін.

Інтенсивне використання фонових знань передбачає прогнозування змісту мовознавчого курсу з опорою на знання, набуті студентом у школі й на попередніх курсах, що створює у його свідомості базу для сприйняття нового матеріалу.

Принцип інтерактивності полягає в організації спільної діяльності студентів щодо засвоєння професійної інформації й формування відповідних умінь і навичок і щоб ця спільна діяльність забезпечувалася виконанням завдань, що виходять від викладача, але спрямовувалася на розвиток умінь професійно спілкуватися, створювати відповідні дидактичні ситуації.

Принцип інтегративності дає можливість інтегрувати отриману пізнавальну інформацію і спонукає до спільної творчої взаємодії викладача і студентів чи студентів між собою залежно від дидактичних цілевизначень.

Принцип усвідомленої пізнавальної спрямованості зумовлений насамперед когнітивною (пізнавальною) функцією мови та метою мовної і професійної освіти. Цей принцип сприяє формуванню у студентів позитивної мотивації в засвоєнні лінгвістичних, психолого-педагогічних знань, спроектованих на ефективне професійне спілкування й високий рівень мовленнєвої культури, що виявляється в досконалому володінні усіма видами мовленнєвої діяльності.

Суть принципу креативності полягає в забезпеченні результативної творчої діяльності майбутніх філологів, у стимулюванні їхньої мовотворчості в усній і писемній формі, готовності до професійного спілкування, аналізу й продукування текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення.

Єдність розвитку мовлення і мислення ґрунтується на врахуванні двох основних функцій мови – мисленнєвої і комунікативної. Цей принцип спрямований на розвиток професійної ерудиції майбутніх фахівців, удосконалення їхньої комунікативної компетентності і зумовлює реалізацію когнітивної і комунікативної методик у вищій школі.

Формування стратегічної компетентності студентів спирається на психолінгвістичні основи мовленнєвої діяльності мовної особистості, спрямованої на породження і продукування професійного мовлення, удосконалення актуально значущих умінь спілкуватися в майбутній фаховій діяльності. Тут головне для студента – уміти визначати стратегії і тактики професійної комунікації й навчитися користуватися ними у своїй професійній культуромовній діяльності.

Не менш важливим є етнокультурологічний (соціокультурний, культурологічний) принцип, який реалізується у двох напрямках:

- навчання української мови в контексті української культури;
- пізнання української культури у взаємодії з культурами інших народів.

Цей принцип тісно пов'язаний із соціокультурним і кроскультурним підходами до навчання мови, що особливо актуальне в наш час.

Соціокультурний підхід до навчання мови реалізується в шкільній мовній освіті, спрямованій на соціалізацію мовної особистості учнів. У вищій школі цей процес актуалізується, оскільки майбутній філолог (і не тільки) повинен досконало оволодіти нормами спілкування, що передбачає засвоєння видів мовленнєвої діяльності і поведінки під час спілкування в різних професійних і повсякденних ситуаціях.

Культурологічний, кроскультурний підходи передбачають поглиблене засвоєння мовної картини світу, ознайомлення з культурою, традиціями, звичаями свого та інших народів, що особливо важливе для сучасного філолога, учителя-словесника.

Як бачимо, ці та інші принципи когнітивної й комунікативної методики становлять важливі конструкти когнітивно-комунікативної моделі підготовки майбутніх філологів і забезпечують удосконалення їхньої професійної культуромовної компетентності.

Можемо констатувати, що останнім часом у вищих навчальних закладах відбувається інтенсифікація процесу навчання мови шляхом впровадження різноманітних технологій навчання, зокрема комунікативної та когнітивної методик навчання. Великий потік інформації вимагає застосування нових технологій, що дозволяють студентам у стислі строки засвоювати досить ґрунтовні знання, забезпечити високий рівень професійної компетентності, опанування та закріплення матеріалу на практиці, стимулювати інтелектуальний та моральний розвиток особистості студента, активізувати його потенційні можливості, формувати критичне мислення. Цим вимогам сучасності відповідає когнітивно-комунікативний підхід у навчанні мови. Його реалізація не тільки зможе оптимізувати процес викладання мов у ВНЗ, а й вирішити низку актуальних проблем методики викладання мови загалом, формування мовної особистості, розвитку та вдосконалення в її свідомості мовної та концептуальної картини світу. Основою цього процесу стане когнітивно-комунікативна модель навчання, спрямована на удосконалення професійної культуромовної компетентності студентів.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 264 с.
4. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей / М. І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2011. – 256 с.
5. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики / О. О. Селіванова. – К. : Фітосоціоцентр, 1999. – 560 с.